

UDC 81-2

DOI <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2022/4/8>

Anatolijus POPOVSKIS

filologijos mokslų daktaras, profesorius, Ukrainistikos ir užsienio kalbų katedros profesorius, Dnipropetrovsko valstybinis vidaus reikalų universitetas, pr. Gagarina 26, 49005, Dnipras, Ukraina

ORCID: 0000-0002-8117-2730

Galina CHMEL-DUNAJ

biologijos mokslų daktarė, docentė, Dnipropetrovsko valstybinio vidaus reikalų universiteto pr. Gagarina 26, 49005, Dnipras, Ukraina

ORCID: 0000-0002-0220-2744

Bibliografinis straipsnio aprašymas: Popovskis, A., Chmel-Dunaj, G. (2022). Dėl žmogaus esmės etninio autentiškumo išsaugojimo. *Folia Philologica*, 4, 58–66, doi: <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2022/4/8>

DEŁ ŽMOGAUS ESMĖS ETNINIO AUTENTIŠKUMO IŠSAUGOJIMO

Straipsnyje nagrinėjami žmogaus esmės etninio autentiškumo išsaugojimo transformaciniai procesai Lietuvos ir Ukrainos valstybingumo istorinės raidos kontekste, kurie ir toliau funkcionuoja kūrybinėje šiuolaikinių suverenų valstybių bendradarbiavimas. Ukraina ir Lietuva yra ilgametės ir patikimos partnerės ne tik ekonominiame, politiniame, moksliniame ir kultūriniame bendradarbiavime – jas vienija bendra istorija ir senovės kultūriniai procesai. Dnipropetrovsko srityje, padedant regioninei valstybės administracijai, aktyviai veikia įvairių tautybių atstovų centrai, tarp kurių Lietuvos kultūros ir verslo centras užima svarbią vietą Ukrainos ekonominiame, moksliniame ir kultūriniame gyvenime. Straipsnio tikslas – išryškinti lietuvių ir ukrainiečių etninio autentiškumo stabilumą ilgalaikio Ukrainos ir Lietuvos valstybės kūrimo bendradarbiavimo procese tiek abiejų etninių grupių politinėje-ekonominėje, tiek mokslinėje-kultūrinėje srityse. Tai pirmas bandymas nušviesti ukrainiečių ir lietuvių santykius iš jų socialinių-istorinių darinių organizavimo valstybės kūrimo, ekonomikos ir kultūros bendradarbiavimo srityse. Beto, abiejų etninių grupių už savotėvynės etninio autentiškumo klausimas šiuolaikiniame ukrainiečių ir lietuvių diskurse, deja, netapo specialių istorinių-lingvistinių tyrimų objektu. Etninės tapatybės išsaugojimo klausimas išlieka labai aktualus šiuolaikinių globalizacijos procesų veiksnys ir reikalauja nuodugnai ištirti svarbius socialinius bruožus, formuojančius abipusę pagarbą, kūrybingą bendradarbiavimą ir aukštą dvasinę tarptautinių santykių kultūrą, kuri atsispirs nesantaikai, priešiškamui ir agresyviems ketinimams tarp skirtingų mūsų planetos tautybių atstovų.

Esminiai žodžiai: genetinė atmintis, etniškumas, kalbiniai bruožai, etnoantropomai.

Анатолій ПОПОВСЬКИЙ

доктор філологічних наук, професор, професор кафедри українознавства та іноземних мов, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, пр. Гагаріна, 26, 49005, м. Дніпро, Україна

ORCID: 0000-0002-8117-2730

Галина ХМЕЛЬ-ДУНАЙ

кандидат біологічних наук, доцент, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, пр. Гагаріна, 26, 49005, м. Дніпро, Україна

ORCID: 0000-0002-0220-2744

Бібліографічний опис статті: Поповський, А., Хмель-Дунай, Г. (2022). До питання про збереження етнічної автентичності сутності людини. *Folia Philologica*, 4, 58–66, doi: <https://doi.org/10.17721/fovia.philologica/2022/4/8>

ДО ПИТАННЯ ПРО ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕТНІЧНОЇ АВТЕНТИЧНОСТІ СУТНОСТІ ЛЮДИНИ

У статті розглядаються трансформаційні процеси збереження етнічної автентичності людської сутності в контексті історичного розвитку державності в Литві та Україні, які продовжують функціонувати у творчій

співпраці сучасних суверенних держав. Україна і Литва є давніми і надійними партнерами не лише в економічній, політичній, науковій та культурній співпраці – їх об'єднує спільна історія і давні культурні процеси. У Дніпропетровській області за сприяння облдержадміністрації активно функціонують центри представників різних національностей, серед яких важливе місце в економічному, науковому та культурному житті України посідає литовський культурно-діловий центр. Мета статті полягає у висвітленні сталості етнічної автентичності литовців і українців у процесі тривалого державотворчого співробітництва України і Литви як у політико-економічній, так і в науково-культурній сферах обох етносів. Це перша спроба висвітлити взаємини українців і литовців з погляду організації їх суспільно-історичних формацій у державотворчих, економічних, культурних сферах співпраці. Більше того, питання етнічної автентичності обох етносів поза межами своєї батьківщини у сучасному українсько-литовському дискурсі, на жаль, не стало предметом спеціальних історико-лінгвістичних досліджень. Питання збереження етнічної ідентичності залишається вельми актуальним фактором сучасних глобалізаційних процесів і потребує ґрунтовного вивчення його важливих соціальних особливостей, що формують взаємоповагу, творчу співпрацю та високу духовну культуру міжнаціональних стосунків, яка протистоятиме розбрату, ворожнечі та агресивним намірам між представниками різних національностей нашої планети.

Ключові слова: генетична пам'ять, етнічна приналежність, мовні особливості, етноантропоніми.

Anatoly POPOVSKY

Doctor of Philology, Professor, Professor at the Department of Ukrainian Studies and Foreign Languages, Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Gagarin Avenue, 26, Dnipro, Ukraine, 49005
ORCID: 0000-0002-8117-2730

Halyna KHMEL-DUNAI

PhD in Biology, Associate Professor, Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs, Gagarin Avenue, 26, Dnipro, Ukraine, 49005
ORCID: 0000-0002-0220-2744

To cite this article: Popovsky, A., Khmel-Dunai, H. (2022). Do pytannya pro zberezhennya etnichnoyi avtentychnosti sutnosti lyudyny [On the question of preserving ethnic authenticity of human essence]. *Folia Philologica*, 4, 58–66, [doi:](#)

ON THE QUESTION OF PRESERVING ETHNIC AUTHENTICITY OF HUMAN ESSENCE

The article examines the transformational processes of preserving the ethnic authenticity of the human essence in the context of the historical development of statehood in Lithuania and Ukraine, which continue to function in the creative cooperation of modern sovereign states. Ukraine and Lithuania are long-standing and reliable partners not only in economic, political, scientific and cultural cooperation – they are united by a common history and ancient cultural processes. In Dnipropetrovsk region, with the assistance of the regional state administration, centers of representatives of various nationalities are actively functioning, among which the cultural and business center of Lithuania occupies an important place in the economic, scientific and cultural life of Ukraine. The purpose of the article is to highlight the enduring ethnic authenticity of Lithuanians and Ukrainians in the long-term state-building cooperation between Ukraine and Lithuania, encompassing the political-economic and scientific-cultural spheres of both ethnic groups. This is the first attempt to shed light on the relations between Ukrainians and Lithuanians from the point of view of the organization of their socio-historical formations in the state-building, economic, and cultural spheres of cooperation. Moreover, the question of the ethnic authenticity of both ethnic groups outside their homeland in the modern Ukrainian-Lithuanian discourse, unfortunately, has not become the subject of dedicated historical-linguistic research. The issue of preserving ethnic identity remains a highly relevant factor in modern globalization processes and requires a thorough study of its important social features that form mutual respect, creative cooperation, and a high spiritual culture of international relations, which will resist discord, enmity and aggressive intentions between representatives of different nationalities of our planet.

Key words: genetic memory, ethnicity, linguistic features, ethno-anthroponyms.

*Rūpinkitės savo šeima, nepamirškite žmonių, iš kurių atėjote.
Išsaugokite savo tikėjimą, papročius, kalbą ir taip išsaugosite
savo tautinę tapatybę.*
Ivanas Ogienko

*Jei tik mūsų vaikai nebūtų praradę tos šventos, brangiausios,
senų senovės sandoros. Žmogus nėra šaknys. Ji yra amžių
ir šimtmečių žmogaus raidos, civilizacijos raidos paveldėtoja.*

*Visa tai buvo – mūsų atmintis, mūsų turtas, tai galiausiai
mus paverčia žmonėmis.*

Tas, kuris atitrūko nuo savo žmonių, miršta, kol jis dar gyvas.
Olesas Goncharas

*Kalba yra svarbiausias nacionalinis identifikatorius,
kurio dėka kiekviena tauta skiriasi nuo kitų, suvokdama
save kaip savarankišką ir samoningą istorijos subjektą.*
Olga Fedyk

Įvadas. Laikui bėgant žmonija istorinės raidos procese išgyveno įvairius civilizacijos etapus, išlaikydama etninį autentiškumą arba praradusi jį dėl kitų etninių grupių asimiliacijos. Žmonių visuomenės evoliucijos ir pokyčių klausimas buvo ir bus svarbus šiuolaikinių mokslinių tyrimų objektas, nes migracijos judėjimas su kiekvienu šimtmečiu įgauna pagreitį dėl karinės agresijos, ekonominių, politinių veiksnių, stichinių nelaimių ir kt.

Žmonės pasižymi panašiais bruožais, sugebėjimais, galimybėmis, tačiau tuo pat metu jie yra individualizuoti, „unikalūs“ dėl savo pirminių, išnykusių ar genetiškai fiksuotų bruožų ar etninių savybių. Tai suteikia galimybę bent kol kas bendrauti, mokytis skirtingų mūsų planetos tautų kalbos, kultūros, papročių, tradicijų, amatų, kol jie išnyks. Jei šie etniniai bruožai išnyks, žmonija taps „Žemės planetos populiacija“.

Šie etniniai bruožai greitai nyksta mūsų laikais, ekonominių, politinių, socialinių neramumų metu, kuris žmones verčia migruoti ieškant geresnių gyvenimo sąlygų, priversti bėgti dėl tarpvalstybinių karinių konfliktų arba tapti „meilės įkaitais“ per kitų tautybių partnerių santuokas.

Etninės pasirinkimas tokiose mišrioje šeimose tampa ypatingas. Vaikai gali savyje sukaupti abiejų tėvų, vieno iš tėvų, tautinius bruožus arba tapti šalies, kurioje gyvena šeima, gyventojų kalbos, kultūros, tradicijų šalininkais. Sunku pasakyti ar nuspėti, koks pražūtingas gali būti žmonių etninių grupių išnykimo procesas.

Patekę į naują gyvenamąją erdvę žmonės prisitaiko prie „mažiausio pasipriešinimo“ principo. Kad taip nenutiktų, šeimos turi ugdyti jaunosios kartos auklėjimą pasakodamos apie reikšmingus kilmės laimėjimus, dažniau žiūrėti į giminių nuotraukas, įskiepyti meilę istorijai, kalbai, papročiams, gimtojo krašto folklorui ir daugumai svarbu atskleisti genties kilmę.

Šiuo atveju žmonėms, atsidūrusiems už tėvynės ribų, gali būti labai naudinga kurti tautines bendrijas. Tokią patirtį Lietuvos visuomenė įgijo Ukrainos žemėje šlovingame Dnipro mieste. Nesvarbu, kokio amžiaus žmonės, kokį išsilavinimą ar darbą jie dirba. Šeimos nariai nori dalyvauti kultūrinėje veikloje, išmokti ar palaikyti gyvenimo draugo – vyro ar žmonos – žinias. Nelietuvių tautybės žmonių įtraukimo į lietuviškų bendrijų visuomeninę veiklą ir darbą – procesas yra labai teigiamas. Anksčiau jie turėjo lankymosi Lietuvoje, bendradarbiavimo su Lietuvos mokslininkais ar pramonės darbuotojais.

Istoriniai faktai. Lietuvių ir ukrainiečių bendravimas. Ir čia mes vėl norime paminėti žmogaus genetinę atmintį: daugiau nei penkis šimtus metų (nuo XIV a. nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikų) čiabuviai Ukrainos gyventojai bendravo su taikaus ūkio žmonėmis, kultūrą, kalbą ir daugelį kitų tiek buities, tiek valstybės bendradarbiavimo sričių. Patyrę socialinius įvykius, įvykusius Lietuvos žmonėms – kovą su Kryžiuočių ordino agresija (Žalgirio mūšis 1410 m.), valstiečių sukilimai, kilę dėl didėjančio

feodalinio išnaudojimo ir tautinės bei religinės priespaudos, Liublino unijos priėmimo 1569 m., trijų teisėtų Lietuvos įstatų įgyvendinimo: „Senieji“ (1529), „Volyn“ (1566), „Naujieji“ (1588), taip pat audringais kapitalistinės ir socialistinės raidos laikais.

Dabartinė pasaulio raidos ir socialinių bei ekonominių įvykių padėtis, amžiaus padėtis koreguoja ne tik vyresnės kartos, bet ir jaunimo susidomėjimas protėvių šaknų paieškomis yra sužadinas tam, kad būtų pašalinta tuštuma šeimos albume ar konkrečių kilmės knygų prisiminimuose. Senovės lietuvių palikuoniai vis dažniau kreipiasi į lietuvių bendruomenis, norėdami išmokyti kalbos, tautinių tradicijų ir kultūros pagrindų, kad susitikimų ir apsilankymų istorinės tėvynės metu, pagauti didžiulį ryšį, susisiekti su protėvių informacine energija, nežaboto gyvybingumo poveikis.

Genetinis kodas skatina suvienyti tautines mažumas ir švęsti jų etninės grupės kilmę. Dniepropetrovsko srityje, padedant regioninei administracijai, veikia aktyvūs skirtingų tautybių atstovų centrai, tarp kurių svarbią vietą Ukrainos ekonominiame, moksliniame, kultūriniame gyvenime užima „Lietuvių kultūros ir verslo centras „Gintaras“. „Dniepropetrovsko srities lietuviai: istorija ir dabartis“ (JLD, 2018).

Ukraina ir Lietuva yra ilgametės ir patikimos partnerės ne tik ekonominiame, politiniame, mokslo ir kultūriniame bendradarbiavime – jas vienija bendra istorija ir senovės kultūros procesai. Be to, šiuolaikinėmis sąlygomis turime palankias galimybes kurti ir įgyvendinti bendrus projektus, kurie turi svarbią nacionalinę ir kultūrinę reikšmę abiem šalims.

Lietuvių, tapusių neatsiejama Ukrainos gyventojų dalimi, kūrybinį potencialą galima atsekti įvairiais istorinės raidos etapais – nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės iki šių dienų. Tai, visų pirma, istoriniai Lietuvos kunigaikščių Gedimino ir Olgerdo, Vytauto, Jano Radziwilo veikėjai, kurių valdžioje ir apsaugoje buvo Ukrainos žemės (pavyzdžiui, Lietuvos didysis kunigaikštis Olgerdas 1362 m. išlaisvino Podillyą nuo Aukso Ordos valdžios); Lietuvos pulko leitenantas Albertas Bendikis dalyvavo Bohdano Chmelnyckio karinėse operacijose ir pakilo į pulkininko laipsnį; Aleksandras Nikolajevičius Polis (1832.09.01–1890.07.08) – archeologas, filantropas, kraštotyrininkas, aktyvus visuomenės

veikėjas, pramoninės Kryvyi Rih geležies rūdos kasybos įkūrėjas; Ignacis Jasiukovič (1847–1914), lenkas, gimė Lietuvos mieste Kaune mažų dvarininkų šeimoje. Jis baigė Sankt Peterburgo technologijos institutą. Dirbo geležinkelio transporto srityje įvairiose Rusijos imperijos vietose (JLD, 2018, c. 17, 19); Johansenas Mike'as Gervasiyovyčas (1895 m. spalio 16 d. Lietuva – 1937 m. spalio 27 d. Charkovas, sušaudytas) – rašytojas, vertėjas, literatūros kritikas, kalbininkas – poliglotos.

Škliaras Jevhenas (1884 m. Zarasų r. – 1941 m. Kaunas) – žydų kilmės rašytojas, žurnalistas, vertėjas. 1913 m. baigė Jekaterinoslavo (Ukrainoje) gimnaziją. Studijas tęsė Varšuvos universitete, tačiau baigė studijas Rostove (Rusijoje). Pirmojo pasaulinio karo metu jis buvo mobilizuotas į Rusijos armiją, baigė karo mokyklą, tada buvo išsiųstas į Pietų frontą. 1920 m. Jis grįžo į Lietuvą, kur baigė karinius kursus Kartu su A. Buchovu jis leido ir redagavo laikraštį „Aidas“. Per 1923–1929 metus vienas redagavo ir leidė «Baltijos almanachą», kuriame bendradarbiavo žinomi Baltijos šalių ištikimi rusų rašytojai (Konstantinas Belmontas, Igoris Severianinas ir kiti), didžioji dalis vietos buvo skirta Baltijos šalių solidarumui ir vienybei, kartu plačiai propaguojant jų kultūrą. Škliaras redagavo: 1928 m. – „Gazeta reklama“, „Lietuvos rinka“; 1930–1932 m. – „Lietuvos kurjeris“, 1931 m. – „Aš ir tu“, 1937 m. – „Rytų Europa“ ir daugybė trumpų leidimų. Rusų eilėraščius pradėjo leisti 1911 m. Eilėraščių rinkiniai: „Kiparisas“ (1921), „Karavanas“ (1923), „Gaisrai viršūnėse“ (1923), „Lietuva, aukso vardas“ (1926), lietuvių kalbos vertimas P. Laurinaičio, „Poetas in aeternum“ (1935), kur yra daug poetinių vertimų iš lietuvių į rusų kalbą. Škliaras savo poezijoje vartojo lietuvių kalbą ir motyvus – Lietuvos praeitės: jos laukai, miškai ir telkiniai. Poetas buvo natūraliai susijęs su lietuvių kultūros gyvenimu, straipsniuose populiarino lietuvių literatūrą, pažymėjo mažiausius įvykius, pavyzdžiui, po Maironio mirties paskelbė didelį straipsnį: „Maironis kaip Lietuvos Renesanso pirmtakas“. Škliaras artimai draugavo su lietuvių rašytojais, todėl buvo priimtas į Lietuvos rašytojų sąjungą (JLD, 2018: 21–23). Eduardo Meželaičio, Taraso Ševčenkos kūriniai buvo išversti į lietuvių kalbą, o Meželaičio darbai yra plačiai išpopuliarinti ukrainiečių meninio žodžio vertimuose.

Tiek lietuviams, tiek ukrainiečiams įvairios gyvenimo aplinkybės verčia palikti gimtinę, tačiau net ir tokiomis sąlygomis jie nepraranda tautybės. Tai įrodo Gabulo Roberto – „Modern Road Technologies LLC“ direktoriaus prisipažinimas: „Jau 21 metus vadovauju įmonei, kuri kelių pramonėje išsivertino iš geriausios pusės. Ir jei dabar paklaustumėte manęs, gimtojo lietuvio, kuris studijavo Lietuvoje, Rusijoje ir Ukrainoje (Kijeve), o dabar dirbu Ukrainoje, kur yra jūsų tėvynė, tikriausiai šiek tiek pagalvojau. Tačiau niekada nepamirštu apie Lietuvą, bet mane taip sužavėjo įdomus darbas ir gyvenimas Ukrainoje, kad Ukrainą, atvirą man, vadinu tik antrąja tėvynė!“

Šiandien „Modern Road Technologies LLC“ yra viena iš pirmaujančių kelių pramonės įmonių, gaminančių vandens ir bitumo emulsijas, turinti visus atitinkamus gaminių sertifikatus ir kokybės sertifikatą. STD LLC buvo ne kartą pripažinta ir apdovanota visos Ukrainos konkurso „Geriausias metų vidaus produktas“ diplomais. Robertas Gabulas buvo apdovanotas daugeliu Ukrainos stačiatikių bažnyčios ordinų: ordino riterio „kunigaikštis Volodymyras“, „Nikolajus stebukladarys“ I laipsnio, „Gerbiamasis Nestoras metraštininkas“ III ir II laipsnio ordinais.

Pirmąjį Ukrainos prezidento L. Kravčuką už aktyvią viešąją veiklą Ukrainoje Robertui Gabului buvo suteiktas „Ukrainos garbės ambasadoriaus“ vardas. Neatsiejama Roberto Gabulo aktyvios viešosios pozicijos dalis yra jo darbas Tarptautiniame žmogaus teisių apsaugos komitete, kur jis buvo pirmininko pavaduotojas ir antrojo rangokomisaras. Komiteto pirmininkas apdovanojo jį „Auksiniu garbės ženklu“. Jis yra labdaros fondo „Ostrogo kunigaikščių karūnos“, įsteigtos 2016 metais Lietuvos ambasados Ukrainoje iniciatyva, globėjas ir aktyviai įgyvendina naujas valstybei reikšmingų projektų perspektyvas, skatina tarptautinį Ukrainos bendradarbiavimą kultūros ir humanitarinėje srityje su Lietuva. Šio fondo paskirtis yra reprodukcija Ukrainos ir Lietuvos kultūros paveldą, būtent: antkapio paminklą kunigaikščiui Konstantinui Ostrozkiui Kijevo-Pečersko Lavros, Ėmimo į dangų katedroje, atminimo lentos atidengimas 2018 metais Liubline vadovaujant Lietuvos, Lenkijos ir Ukrainos kariniai brigadai; ant Šventosios Trejybės graikų katalikų bažnyčios – vienos iš seniausių bažnyčių Lietuvoje, pastatytą K. Ostrozsky, fasade įrengtas bronzinis bareljefas su kunogaikščio biustu ir atminimo užrašu

lietuvių ir ukrainiečių kalbomis; pažymėdamas 100-ąsias Lietuvos nepriklausomybės metines, „Ostrogo kunigaikščių karūnos fondas“ Vilniuje pastatė bronzinį paminklą Laisvės riteriui, sukurta Ukrainoje (Sidoruko ir Krylovo kūrybinės dirbtuvės „bronzos liejykla „Sayamat“), tiesiogiai dalyvaujant „Ostrogo kunigaikščių karūna“ ir fondui „Vytis“ – Lietuva (ЗФН, 2019: 368–369).

Žymaus Ukrainos kraštotyrininko, akademiko Andrijaus Mitrofanovičiaus Lobodos (1871–1931) likimas yra glaudžiai susijęs su Lietuva.

Ukrainos rašytojas Mykhailo Čchanas, kuris buvo 4-osios šaulių divizijos 25-ojo pulko narys, išvadavo jį nuo vokiečių užpuolikų ir buvo sunkiai sužeistas Panevėžio mūšyje, neslepia meilės Lietuvai.

O, Lietuva, tu esi karalienė
Miško grožis,
Grynas širdies kristalas,
Kaip ežero vandenys!
Tik ruduo yra raudonos
spalvos popietė
Priminti gaisrus Ir tada žaizdos nemiega
Ir debesys verkia.
Ir sapnuoju šimtą kartų
Rugsėjo naktis:
Mano kraujas panašus į spanguoles,
Lašantys iš dangaus;
Atsigulu ir vos paliečiu Pasaulio galva –
Nesąmoningai apkabinu
Su gimtąja Lietuva (Чхан, 2007, c. 92–93).

Poetiniuose „Lietuviškų miniatiūrų“ tekstuose jis kūrybiškai naudoja lietuvių kalbos vienetų: mergaitė, ačiū.

Mokslinėje literatūroje yra kalbų ir sąvokų turinio panašumų lietuvių ir ukrainiečių kalbomis – apie 200 žodžių, tokių kaip:

Lietuviškai	Tarymas	Ukrainėtiškai
galva	галва	голова
agrastas	агратас	агрис
ūsai	усай	вуса
virvė	вірве	вірвовка, мотузка
basas	басас	босий
varzda	барзда	борода
gruodis	груодіс	грудень
lapkritis	лапкритіс	листопад
šienas	шенас	сіно
meišas	мейшас	мішок
Perkunas	Перкунас	Перун

Lietuviškai	Tarymas	Ukrainėtiškai
burokas	бурокас	буряк
bulvės	бульвєс	бульба, картопля
kilimas	кілімас	килим
čabanas	чабанас	чабан
kapas	капас	капище, могила
grėblys	грєбліс	граблі
nuometas	нуометас	намітка

Nurodytuose kalbos vienetuose, kurie abiejose kalbose turi bendrą sampratą, tačiau juos sudaro etninės kalbos autentiškumo ir rašybos eufonija. Esami skirtumai yra ilgo kalbinio virsmo rezultatas, kurį verta ištirti lietuvių ir ukrainiečių kalbininkams. Panašūs reiškiniai pastebimi ir lietuvių patarlėse (žr. Lentelę, kur pateikiami lietuviški pavyzdžiai ir jų vertimas, o kursyvu – ukrainiečių kalba).

PATARLĖS	ПРИСЛІВ'Я
Blogas paukštis, kuris savo lizdą teršia	Поганий птах, який у своєму гнізді смітить / <i>Де хата не метена, там дівка не плетена</i> (ПП, 2008: 47)
Savam krašte ir saulė šviesiau šviečia	У своєму краю і сонце світить яскравіше / <i>У чужій стороні не так світить сонце; Свій край, як рай, а чужа країна, як домовина</i> (ПП, 2008: 293); <i>Всюди добре, а дома найліпше</i> (ПП, 2008: 49)
Stori marškiniai, bet savi	Товста (важка) сорочка, але своя / <i>Кожному своя сорочка ближча до тіла</i> (ПП, 2008: 111)
Ką išmoksi – ant pečių nenešiosi	Чому навчишся – на плечах не будеш носити / <i>Чого навчився, того за плечима не носить</i> (Пазяк, 1976: 90)
Mokslo šaknys karčios, bet vaisiai saldus	Корінь знань гіркий, але плоди солодкі / <i>Знання злодій не вкраде, в огні не згорить і в воді не втоне</i> (Пазяк, 1976: 91)
Paklausai kalbos – karvalėlis, paziūri darbų – vilko dėdė	Послухаєш розмову – голубок, подивишся на роботу – дядько вовку / <i>Розмова про мед, а справи гіркі, як полин</i> (ПП, 2008: 188)
Savam krašte ir žiema maloni	У своїй країні й зима мила / <i>Чуже чужим і пахне</i> (ПП, 2008: 254)
Savas kampelis daug vertas	Свій куток багатого вартий / <i>Свій сухар смачніший від чужих пирогів</i> (ПП, 2008: 254). <i>Своя хата не ворог – коли прийдеш, прийме</i> (Пазяк, 1976: 61)
Visur gražu, tik svetur neramu	Скрізь добре, тільки на чужині не спокійно / <i>Там добре, де нас нема</i> (ПП, 2008: 203)
Svetimi dūmai akis graužia	Чужий дим очі виїдає / <i>Свою кишеню май, а в чужу не заглядай</i> (ПП, 2008: 259)
Su melu nueisi, tik atgal negrįši	З брехнею підеш, тільки назад не повернешся / <i>Брехнею увесь світ перейдеш, але назад не вернешся</i> (ПП, 2008: 208)
Kitiems nepadėsi – nepadės niekas ir tau	Іншому не допоможеш – і тобі ніхто не допоможе / <i>Добре роби – добре й буде</i> (ПП, 2008: 203); <i>Коли люди до тебе добрі, то й будь до них ще ліпший</i> (Пазяк, 1976: 150).
Kas kitus peikia, tasai sau kenkia	Хто інших лає, тільки собі робить шкоду / <i>Лає, на чім світ стоїть</i> (ПП, 2008: 244). <i>Легідні слова роблять приятелів, а гострі слова – завзятих ворогів</i> (ПП, 2008: 230)

Neatsitiktinai tarp pavardžių visoje Ukrainoje yra gana paplitę tie, kurie atsirado remiantis dažniausiai vartojamu Lietuvos žodžiu-etnonimu «lytvyn» (СУМ, IV: 494), dėl ateivius iš Lietuvos: Lietuva, Litvakas, Lytvyn, Litvinskis, Litvitckis, Litvinsky, Litvinchuk, Litvitsky, Litovets, Litovsky, Litovněuk, Litovščuk (Бабич та ін., 2002: 211–212); Lytvai, Litvak, Litvincin, Litvinchuk, (Чучка, 2005: 340); Litvin, Litvinets, Litvinchenko, Litvinyuk, Litvytsky, Litovčuk (Редько, 1968: 144; УФЕ, 2018: 721); Litvinenko, Litvinovas, Lytvinovas (ЗФН, 2019: 12, 130; Новикова, 2007:

481–482), Litvin, Litvinenas, Litvincas, Lytvyniv, Lytvinko, Lytvincevas, Lytviška, Lytviakas, Litovičius, Litovka, Litovkinas, Litovskys, Litovčenko, Litovšenko (Глуховцева та ін., 2011, II: 18–19; Фаріон, 2001: 229; Вербич, 2020: 168); Lytviško, Litviašenko (Падалка, 2010: 221); Litvyščenko (Горпинич, Корнієнко, 2012: 195), taip pat buvo naudojami ambasadorių tarpę kaip pseudonimai ir kriptonimo: Lytvyn Mychalon – Mychailo Tuškevyč slapyvardis – Lietuvos ambasadorius Kryme аpytiksliai 1538-40 (ЛД, 2018: 15), rašytojai: Lytvyn A.R. – Rymsha

Andriy, Lytvyn Maksym – Gehter Maksym, arba atvirkščiai – Lytvyn S. Pseud.: Garbuzenko Hrytsko; Lytvynišyn Stanislav – pseudas Litvinas; Litvinova Pelagija Jakivna pseud.: L – kaukimas P; Litvinovičius Michailas. pseud.: M.L.; Litvinovičius Spiridonas pseud.: 1) S.L.; 2) L.S.; Litvinovičius Jaroslavas pseud. 1) liet., Ya; 2) Yal. (Дей, 1969: 496–497); OUN-UPA kariai: Lytvyn – Gorbač Ivan, Lytvynets (Павликівська, 2007: 233) arba atvirkščiai: I. Lytvynenko – pseudonimas Dmytrenko; Lytvynenko Bohdan – pseudonimas Dolia; I. Lytvynenko – pseudonimas Kara, Lytvyn Mykola – pseudonimas Kolos, Lytvynets Mykola – pseudonimas Komar ir kt. (Павликівська, 2007: 223, 120, 125, 172, 188–189). Jie taip pat gyvena ukrainiečių slapyvardžiais, tokiais kaip: Lietuva ir, vyr. (jis) – iš pavardės Lytvyn (Avg.), Lytvyn, a, č – pavardės Lytvynov (Rozum.), Lytia, i, č iš tos pačios pavardės (VilnV) (Чабаненко, 2005, I: 252); Lytvyn (litvin) n.pp gyventojų Berezoviči V-V: iš pavardės Litvinčik; Ratne B; iš pavardės Litvinai, Lytvyn (lietuviai) yra Šiaurės Palenkės gyventojų slapyvardis (Аркушин, 2009, II: 144).

Be šio tipo ukrainietiškių pavardžių, turinčių lietuviškų komponentų – litv, informacinėje, mokslinėje literatūroje ir žiniasklaidoje galima rasti grynai lietuviškų antroponimų, pavyzdžiui Archeologai, vadovaujami Andrejaus Petrausko, ištyrę monetų atradimo vietą „Gorodotsky lobs“, rado anksčiau nežinomą Kijevo Rusijos miestą (Українське радіо, 23.08.2020).

Šiuolaikinis bendradarbiavimas.

Šiais laikais Ukrainos ir Lietuvos bendradarbiavimas įvairiose mokslo, kultūros, švietimo ir kt. srityse vystosi plačiai. Pateiksime keletą pavyzdžių.

Lietuvos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Marius Janukonissu Dnipropetrovsko valstybinio vidaus reikalų universiteto rektoriumi A. Ye. Fomenko atidaro „Lietuviškos teisės“ centrą Dnipro m., 2018 m. vasario mėn 18 d.

Viktoras Iono Tokaris gimė Vilniuje, Vilniuje, baigė mokyklą. Įstojo į Vilniaus statybos inžinerijos institutą. Jis dirbo Kelių transporto ministerijoje Vilniuje. Būdamas 30 metų jis susipažino su ukrainietė ir persikėlė į Ukrainą (ЛД, 2018: 108).

Apibendrinimai ir išvados.

Taigi etninio identiteto išsaugojimo klausimas išlieka labai svarbus šiuolaikinių globalizacijos procesų veiksnys ir reikalauja išsamaus jo svarbių socialinių bruožų, formuojančių abipusę pagalbą, kūrybinį bendradarbiavimą ir aukštą dvasinę tarptautinių santykių kultūrą, tyrimo.

Mūsų nuomone kad žmogaus etninio autentiškumo išsaugojimo procesus Lietuvos ir Ukrainos valstybės formavimosi istorinės raidos sąlygomis, kurios aktyviai ir toliau funkcionuoja šiuolaikinių suverenių valstybių kūrybiniame bendradarbiavime. Vertėtų ištirti lietuviškų pavardžių įrašymo istoriją visos Ukrainos teritorijoje ir išleisti Lietuvių antroponimų žodyną, o Lietuvoje – Ukrainos antroponimų žodyną.

LITERATŪRA:

1. Горпинич В.О., Корнієнко І.А. Антропонімія Дніпровського Припоріжжя і суміжних регіонів України : монографія. Дніпропетровськ–Миколаїв, 2012. 232 с.
2. Дей О.І. Словник українських псевдонімів та криптонімів (XVI–XX ст.). Київ : Наукова думка, 1969. 558 с.
3. ЗФН – Золотий фонд нації. Українці: творчість, інновації, інвестиції / Упорядник В.В. Болгов. Київ : Українська конфедерація журналістів, 2019. 412 с.
4. ЛД – Литовці Дніпропетровщини: історія та сучасність: документальні нариси. Київ : Видавництво «Фенікс», 2018. 120 с.
5. Новикова Ю.М. Практичний словозмінно-орфографічний словник прізвищ Центральної та Східної Донеччини / під ред. проф. Т.Ю. Ковалевської та проф. І.Є. Намакштанської. Донецьк : «Вебер» (Донецька філія), 2007. 996 с.
6. Вербич С. Невідома Україна. Київ : Арій, 2020. 272 с.
7. ПП – Прислів'я та приказки / Упоряд., передмова М. Дмитренка. Київ : Видавець Микола Дмитренко, 2008. 312 с.
8. Падалка Р.М. Динаміка прізвищ Донецької Слов'янщини. Київ–Дніпропетровськ : АНБОУ, 2010. 276 с.
9. Редько Ю.К. Довідник українських прізвищ. Київ : «Радянська школа», 1968. 256 с.
10. Глуховцева К.Д., Глуховцева І.Я., Леснова В.В. Словник прізвищ жителів Луганщини: у 2 т. / за ред. проф. К.Д. Глуховцевої. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2011. Т. I. 388 с.; Т. 2. 364 с.
11. Павликівська Н. Словник псевдонімів ОУН-УПА. Вінниця : О. Власюк, 2007. 440 с.
12. Аркушин Г.Л. Словник прізвищ північно-західної України: у 3-х т. Т. 2. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009. 456 с.

13. Бабич Н.Д., Колесник Н.С., Лук'янюк К.М. Словник прізвищ: практичний словозмінно-орфографічний (на матеріалі Чернівеччини) / гол. ред. К.М. Лук'янюк. Чернівці : «Букрек», 2002. 424 с.
14. СУМ – Словник української мови в 11 т. Київ : Наукова думка, 1970–1980. Т. IV.
15. Пазяк М. Українські прислів'я та приказки. Київ : «Дніпро», 1976. 214 с.
16. Українське радіо. URL: <http://www.nrcu.gov.ua> (дата звернення: 19.07.2022).
17. УФЕ – Українська фольклористична енциклопедія: у 2-х т. / Упоряд., наук. ред. М.К. Дмитренко. Київ : Вид-во «Сталь», 2018, 2020.
18. Фаріон І. Українські прізвищеві назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – початку XIX століття (з етимологічним словником). Львів : Літопис, 2001. 371 с.
19. Чабаненко В. Прізвиська Нижньої Наддніпряни: у 2-х кн. Запоріжжя, 2005. Кн. 1. 260 с.
20. Чучка П. Прізвища Закарпатських українців. Історико-етимологічний словник / наук. ред. В. Німчук. Львів : Світ, 2005. 704 с.
21. Чхан М.А. Литовські мініатюри. Вибране. Дніпропетровськ : ВАТ «Дніпрокнига», 2007. 407 с.

REFERENCES:

1. Horpynych, V. O., Korniyenko, I. A. (2012). *Antroponimiya Dniprovskoho Pryporizhzhya i sumizhnykh rehioniv Ukrayiny [Anthroponymy of Dnipro Pryporizhia and adjacent regions of Ukraine]: Monohrafiya*. Dnipropetrovsk; Mykolayiv: Vyd-vo «KVIT» [in Ukrainian].
2. Dey, O.I. (1969). *Slovyk ukrainskykh psevdonimiv ta kryptonimiv (XVI–XX st.) [Dictionary of Ukrainian pseudonyms and cryptonyms (16th–20th century)]*. Kyiv: Nauk. dumka [in Ukrainian].
3. ZFN – Zoloty fond natsiyi. (2019). *Ukraintsi: tvorchist, innovatsiyi, investytsiyi [The Golden Fund of the Nation. Ukrainians: creativity, innovation, investments]* / Uporyad. V.V. Bolhov. Kyiv: Ukrayinska konfederatsiya zhurnalistiv [in Ukrainian].
4. LD – Lytovtsi Dnipropetrovshchyny: istoriya ta suchasnist: dokumentalni narysy [Lithuanians of Dnipropetrovsk region: history and modernity: documentary essays]. (2018). Kyiv: Vyd-vo «Feniks» [in Ukrainian].
5. Novykova, Yu.V. (2007). *Praktychnyy slovozminno-orfohrafichnyy slovyk prizvyshch Tsentralnoyi ta Skhidnoyi Donechchyny [Practical inflectional-orthographic dictionary of surnames of Central and Eastern Donetsk region]; pid red. prof. T.Yu. Kovalevskoyi ta prof. I.Ye. Namakshtanskoyi*. Donetsk: «Veber» (Donetska filiya) [in Ukrainian].
6. Verbych, S. (2020). *Nevidoma Ukrayina [Unknown Ukraine]*. Kyiv: Ariy [in Ukrainian].
7. PP – Pryslivya ta prykazky [Proverbs and sayings]. (2008). Uporyad., pered. M. Dmytrenka. Kyiv: Vydavets Mykola Dmytrenko [in Ukrainian].
8. Padalka, R.M. (2010). *Dynamika prizvyshch Donetskoyi Slovyanshchyny [Dynamics of surnames of Donetsk Slovyansk region]*. Dnipropetrovsk: ANVOY [in Ukrainian].
9. Redko, Yu.K. (1968). *Dovidnyk ukrayinskykh prizvyshch [Handbook of Ukrainian surnames]*. Kyiv: Radianska shkola [in Ukrainian].
10. Hlukhovtseva, K.D., Hlukhovtseva, I.Ya., Lyesnova, V.V. (2011). *Slovyk prizvyshch zhyteliv Luhanshchyny [Dictionary of surnames of residents of Luhansk region]: u 2-kh t. / za red. prof. K.D. Hlukhovtsevoyi*. Luhansk: Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka» [in Ukrainian].
11. Pavlykivska, N. (2007). *Slovyk psevdonimiv OUN-UPA [Dictionary of pseudonyms of the Organization of Ukrainian Nationalists – Ukrainian Insurgent Army (OUN-UPA)]*. Vinnytsya: O. Vlasjuk [in Ukrainian].
12. Arkushyn, H.L. (2009). *Slovyk prizvyshch pivnichno-zakhidnoyi Ukrainy [Dictionary of nicknames of Northwestern Ukraine]: u 3-kh t. T. 2*. Lutsk: RVV «Vezha» Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukrayinky [in Ukrainian].
13. Babych, N.D., Kolesnyk, N.S., Lukianiuk, K.M. (2002). *Slovyk prizvyshch: praktychnyy slovozminno-orfohrafichnyy (na materialy Chernivechchyny): 30 000 prizvyshch [Dictionary of surnames: practical inflectional-orthographic dictionary (based on Chernivtsi region): 30 000 surnames]*. / Hol. red. K.M. Lukianiuk. Chernivtsi: Bukrek [in Ukrainian].
14. SUM – *Slovyk ukrainskoyi movy (1970–1980) [Dictionary of the Ukrainian language]* v 11-y t. / za red. I.K. Bilodida. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
15. Pazyak, M. (1976). *Ukrayinski pryslivya ta prykazky [Ukrainian proverbs and sayings]*. Kyiv: Dnipro [in Ukrainian].
16. Ukrayinske radio [Ukrainian radio]. Retrieved from: <http://www.nrcu.gov.ua> (дата звернення: 19.07.2022) [in Ukrainian].
17. UFE – *Ukrayinska folklorystychna entsyklopediya [Ukrainian folklore encyclopedia]: u 2-kht. (2018, 2020)*. / Uporiad. prof. M.K. Dmytrenko. Kyiv: Vyd-vo “Stal” [in Ukrainian].
18. Farion, I. (2001). *Ukrayinski prizvyshchevi nazvy Prykarpatskoyi Lvivshchyny naprykintsy XVIII – pochatku XIX stolittya (z etymolohichnym slovykom) [Ukrainian surname toponyms of Prykarpattia and Lviv region in the late 18th to early 19th century (with an etymological dictionary)]*. Lviv: Litopys [in Ukrainian].

19. Chabanenko, V. (2005). *Prizvyška Nyzhnoyi Naddnipyrianshchyny [Nicknames of the Lower Dnieper region]: u 2 kn. Zaporizhzhya: [B.v.]. Kn.1 [in Ukrainian].*
20. Chuchka, P. (2005). *Prizvyshcha Zakarpatskykh ukrayintsev. Istoryko-etymolohichnyy slovnyk [Surnames of Transcarpathian Ukrainians. Historical and etymological dictionary].* Lviv: Svit [in Ukrainian].
21. Chkhan, M.A. (2007). *Lytovski miniatyury. Vybrane [Lithuanian miniatures. Selected works].* Dnipropetrovsk: VAT«Dniproknyha» [in Ukrainian].